

Linköpings universitet
Förskolläraryrket

Mångfald i förskolan

Förskollärares berättelser om mångfald och mångfaldsarbete i förskolan

Andreas Gunnarsson

Examensarbete inom
Förskolepedagogik, forskningsproduktion

Handledare:
Tünde Puskás

LIU-FÖ-N-A--15/20--SE

Institutionen för samhälls- och välfärdsstudier – ISV

Sammanfattning

Syftet med studien är att ta reda på hur förskolor som har fått kritik för bristande arbete med kulturell mångfald och som har en liten etnisk mångfald bland barnen, resonerar om sitt arbete med mångfaldsfrågor i verksamheten. För att besvara syfte och frågeställningar för studien har jag i denna kvalitativa studie genomfört fyra semistrukturerade intervjuer med förskollärare. Efter transkriberingen gjordes en innehållsanalys av materialet, under vilken tre stycken kategorier (mångfald i en svensk förskola, förhållningssätt och förverkligandet av läroplanens mål) trädde fram, som redovisas i uppsatsens resultatdel. Studien visar att en viss konfliktundvikande attityd finns hos förskollärare. Studien visar även hur förskollärarnas uppfattningar om mångfald och mångfaldsarbete ser ut och hur förskollärarna försöker förbereda barnen inför mötet med det svenska samhället.

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	5
2. Problemformulering.....	6
3. Syfte.....	6
Frågeställningar.....	6
4. Tidigare forskning.....	7
Kultur och mångfald i förskolan	7
Förskollärares förståelse och arbete med kulturella olikheter.....	9
Den svenska förskolan.....	10
5. Teori.....	12
Sociokulturell teori.....	12
Kultur.....	13
Kulturell mångfald och mångkultur.....	13
Etnicitet.....	14
6. Metod.....	15
Design.....	15
Urval.....	15
Datainsamling.....	16
Forskningsetiska aspekter.....	17
Genomförande.....	17
Analys	18
Informanterna i studien.....	19
Metoddiskussion.....	19
7. Analys.....	20
Mångfald i en svensk förskola.....	20
Förhållningssätt.....	23
Förverkligandet av läroplanens mål.....	26
8. Resultatdiskussion.....	28
Mångfald i en svensk förskola.....	28
Förhållningssätt.....	30
Förverkligandet av läroplanens mål.....	32
Avslutande diskussion.....	34
Referenslista.....	36
Bilaga 1.....	38
Bilaga 2.....	39

1. Inledning

Jag har både innan och under min tid på förskolläraryrket varit intresserad av kultur och hur till exempel skol/förskolekulturen ser ut runt om i världen. Jag var intresserad av hur förskolan i Sverige bemöter och bedriver sin verksamhet utifrån vilken kulturell bakgrund barnen har. Innan jag började läsa på förskolläraryrket uppfattade jag att barns (människors) kulturella bakgrund nästan uteslutande var lika med vilket land de kom ifrån och vilket/vilka språk de talade. Dock har min uppfattning av och förståelse för vad kultur och framförallt vad mångfald är, eller snarare vad kultur och mångfald *kan* innebära, breddats markant sedan jag började läsa på förskolläraryrket.

I läroplanen för förskolan (Skolverket, 2010) finns ordet kultur och mångfald med i samma avsnitt, *förskolans värdegrund och uppdrag* två gånger. Gemensamt för båda styckena är att kultur och mångfald är sammankopplade i begreppet kulturell mångfald.

Det svenska samhällets internationalisering ställer höga krav på människors förmåga att leva med och förstå de värden som ligger i en kulturell mångfald. (Skolverket, 2010, s. 6)

och

Den växande rörligheten över nationsgränserna skapar en kulturell mångfald i förskolan, som ger barnen möjligheter att grundlägga respekt och aktning för varje människa oavsett bakgrund. (Skolverket, 2010, s. 4)

Vad som däremot saknas i läroplanen (ibid.) är en definition av vad kultur, mångfald och kulturell mångfald i förskolan, faktiskt innebär och hur man i rollen som förskollärare kan arbeta med de områdena i verksamheten. Detta skulle kunna leda till att förskollärarna får svårt att skapa sig en medvetenhet om kultur, mångfald och kulturell mångfald och hur de ska arbeta med de begreppen i verksamheten och skulle kunna försvåra arbetet med att skapa en medvetenhet hos barnen om (deras egen och) andras kultur.

Ett sätt som förskollärare kan arbeta med kultur och mångfald på i förskoleverksamheten är genom så kallad *interkulturell pedagogik*. För att en lärare kunna arbeta med interkulturell pedagogik krävs det att läraren besitter en *interkulturell sensibilitet*, som enligt Lahdenperä (2004) innebär ”en förmåga att observera och iaktta kulturella skillnader.” (s. 18). Det betyder att förskollärares uppfattningar och tolkningar av själva begreppen kultur och mångfald, det vill säga vad de ser som kultur och mångfald, blir avgörande för hur skrivningarna i läroplanen om de områdena realiseras i verksamheten. Även hur väl arbetet med den interkulturella pedagogiken faller ut, om det nu

bedrivs en sådan pedagogik i förskolan, avgörs delvis av vad förskollärare anser ingå i begreppen kultur och mångfald

Under mina VFU-perioder och genom mitt arbete som vikarie inom barnomsorgen har jag bildat mig uppfattningen att för många förskolor och för många förskollärare är det främst i ”mångkulturella” förskolor, det vill säga förskolor som är mångkulturella i den bemärkelsen att de har barn som talar något annat språk än svenska och/eller har invandrarbakgrund, som olika kulturer och en mångfald blir synlig hos barnen.

2. Problemformulering

Kultur är ett begrepp utan någon entydig definition. Begreppet kultur återfinns i ett flertal stycken i läroplanen för förskolan både som eget begrepp och som en del i begreppet kulturell mångfald (Skolverket, 2010). Läroplanen är ett styrdokument som alla som arbetar inom förskolan ska ta hänsyn till när de utformar verksamheten. Framförallt förskollärare som har det pedagogiska ansvaret behöver tolka och realisera skrivningarna om kultur och mångfald i verksamheten. För att förskollärarna ska kunna bedriva en bred inkluderande pedagogisk verksamhet för alla barn, behöver de ha en utvecklad förståelse av begreppen kultur och mångfald. Utan den förståelsen kan skrivningarna i läroplanen om kultur och mångfald riskeras att tolkas vitt och brett, eller reduceras till endast språk och etnicitet, från förskollärare till förskollärare. Hur förskollärare tolkar begreppen kultur och mångfald är alltså avgörande för hur väl läroplanen efterföljs i verksamheten och hur väl det interkulturella arbetet faller ut.

3. Syfte

Syftet med studien är att ta reda på hur förskolor som har fått kritik för bristande arbete med kulturell mångfald och som har en liten etnisk mångfald bland barnen, resonerar om sitt arbete med mångfaldsfrågor i verksamheten.

Frågeställningar

Hur resonerar förskollärare om sitt mångfaldsarbete i en barngrupp med till största del etniskt

svenska barn?

Hur beskriver förskollärare i förskolan att de realiserar skrivningarna om begreppet mångfald i läroplanen?

Uttrycker förskollärarna att de har utvecklat sin förståelse om mångfald, efter att de börjat arbeta mer med mångfald i verksamheten?

4. Tidigare forskning

I detta avsnitt tar jag upp forskning som rör både förskollärares/lärares uppfattningar av arbetet med kultur och mångfald och hur de faktiskt arbetar med de områdena i olika avseenden. Jag har upplevt en viss svårighet med att hitta relevant forskning som utgått från förskolan. I studien använde jag mig således även av forskning som utgick från mångfaldsarbete både i förskola och skola, eftersom vissa teorier och tidigare forskning som hade sin grund i skolan hade en tydlig koppling till studiens syfte och frågeställningar.

Kultur och mångfald i förskolan

Inom förskolan finns idag få studier som fokuserar på hur kulturella olikheter tar sig uttryck i förskolan och hur förskollärarna hanterar arbetet med den kulturella mångfalden i verksamheten (Björk – Willén, Gruber & Puskás, 2013; Stier, Tryggvason, Sandström & Sandberg, 2012). Den forskning som finns om lärares uppfattning av kulturell mångfald, fokuserar istället mest på hur lärares fördomar och diskriminering påverkar barn med invandrarbakgrund i skolan (Hachfeld, Hahn, Schroeder, Anders, Stanat & Kunter, 2011). Mångfalden i förskolan görs oftast ”osynlig” och när den synliggörs ställs den ofta emot det ”normala” i verksamheten och betraktas som annorlunda, snarare än som någonting naturligt förekommande (Stier m.fl. 2012). När lärare endast försöker fokusera på hur lika barnen är och ignorera kulturella olikheter, kan det leda till att barnen får negativa upplevelser av andra kulturer och utvecklar fördomar om människor med annan kulturell bakgrund än barnens egna (Hachfeld m.fl. 2011). Löfdahl & Hägglund (2012) tar upp att den svenska läroplanen för förskolan (Lpfö 98) understryker den allmänna bilden av att mångfald bidrar till positiva sociala identiteter hos barnen och banar väg för barnens förståelse för andras kulturer.

Vidare skriver Löfdahl & Hägglund att det är möjligt att barns möten med kulturell mångfald, *per se*, mynnar ut i positiva upplevelser. Dock visar deras analys, ibland, motsatsen. Till exempel tar analysen upp att den svenska förskolan är en homogeniserad och kontrollerande institution som mer eller mindre styr barn mot den rådande (svenska) majoritetsnormen, i förskolan. I analysen tas även den komplexitet som råder om mångfald i förskolan upp och som till exempel visar att samtidigt som mångfald bör och ska ses som någonting positivt i förskolan, får de barn som inte uppvisar ett beteendemönster som stämmer överens med majoritetens svårt att vara en del av kamratkulturerna i förskolan. De styrs direkt eller indirekt mot majoritetsnormen i förskolan.

En studie som utgår från ett sociokulturellt perspektiv och har fokus på förskollärares tolkning av begreppet kultur är en studie av Edwards (2006). Edwards har genomfört en kvalitativ studie med förskollärare i Australien. Studien genomfördes med hjälp av enkäter, självrapporter och inspelningar från fyra stycken gruppdiskussioner, gjort en tematisk analys av sitt material. I sitt resultat kom Edwards bland annat fram till att förskollärare ofta är omedvetna om sig själva som bärare av kulturer. Vidare i resultatet menar Edwards att när förskollärarna pratade om kulturella skillnader, var det i första hand de språkliga och etniska (geografiska) skillnader de pratade om. Under studiens gång och vid varje nytt diskussions tillfälle (diskussioner om vad kultur var utifrån sociokulturell teori) som forskaren hade med förskollärarna, ändrades förskollärarnas förståelse och tolkning av vad kultur kan innebära. Förskollärarna uttryckte i studien att de fick en bredare syn på vad begreppet kultur kan vara, till exempel att *varje* barn faktiskt är bärare av olika kulturer och att de skulle sluta se kultur som något geografiskt bundet. Det fick även förskollärarna att fundera över hur de bör lägga upp verksamheten så att de kan dra nytta av alla barns kulturella bakgrunder i sitt arbete.

Sammanfattningsvis tar Edwards upp hur viktig den sociokulturella teorin är för förskollärarna. Hen beskriver hur den sociokulturella teorin ser på barns lärande och utveckling som en dynamisk process, som är beroende av flera olika faktorer såsom kontext och social bakgrund. Dessa faktorer påverkar tillsammans hur ett barn är och hur det kommer sig att barnet är på just det sättet. Edwards skriver vidare att när förskollärarna började reflektera och diskutera över händelser i förskolan utifrån den sociokulturella teorin så fick de en ändrad förståelse av begreppet kultur. Den sociokulturella teorin ser inte endast språk och etnisk bakgrund (geografisk härkomst) som avgörande kulturella faktorer för en människa, utan istället ses kultur som någonting som alla bär med sig och hela den sociala bakgrunden hos en människa lyfts fram som avgörande för hur en människa är (Ibid.).

Förskollärares förståelse och arbete med kulturella olikheter

Stier m.fl. (2012) har i en kvalitativ studie använt sig av *critical incident method* och låtit verksamma förskollärare beskriva olika situationer i förskolan som kretsat kring etniska och kulturella olikheter. I studiens resultat identifierar de fyra sätt som förskollärare bemöter etniska och kulturella olikheter på i verksamheten, vissa bemötanden överlappar delvis varandra. De fyra bemötandena är:

Instrumental approach innebär att förskollärarna bemöter etniska och kulturella skillnader på ett ytligt sätt, genom att exotifiera och låta barnen få ”prova” på andra kulturer genom till exempel att se, röra och smaka saker från olika delar av världen.

Co-productive approach handlar om och ser förskollärarna som bärare av olika former av kulturer och stereotyper om kulturer. Förskollärarna är förmodligen inte heller medvetna om att andra människor kan göra alternativa tolkningar som skiljer sig från ens egna, i vissa situationer. Genom dialog som ett sätt att utmana sina föreställningar om och utveckla kunskap om kulturer kan sedan förskollärarna utveckla sin förståelse för andras tolkningar. I *co-productive approach* är förskollärarna också mer kritiskt medvetna om sina egna kulturella uppfattningar, när de ställs mot andras kulturella uppfattningar av en situation.

Det *Facilitative proactive approach* utmärks av att förskollärarna har ett genuint och öppet förhållningssätt till att upptäcka och ta till sig nya alternativa kulturella *register*. Att ha *facilitative proactive approach* som pedagogiskt förhållningssätt i förskolan främjar dels barnens eget kulturskapande, förståelse för kulturella skillnader och gör att barnen lättare vågar testa andra kulturer, dels utmanar det förskollärarnas egna föreställningar och uppfattningar om kultur. Det här bemötandet av kulturella olikheter i förskolan kräver också att förskollärarna ser alla barn som individer.

Agitative proactive approach innebär ett pedagogiskt förhållningssätt hos förskollärare som liknar *facilitative proactive approach*. Skillnaden är dock att i *agitative proactive approach* uppmuntrar och ibland nästan pressar förskollärarna barnen att prova på och överskrida kulturella gränser. Förskollärare kan till exempel aktivt använda sig av små pedagogiska knep för att styra barnen mot ett mer interkulturellt lärande.

I en amerikansk studie i två delar med både kvantitativ (enkäter) och kvalitativ forskning

(semistrukturerade intervjuer) av Han (2010) framgår att förskollärare har med sig allt för knappa kunskaper om andra kulturer än den egna, från förskolläraryrket. Den avsaknaden av kunskap om hur den kulturella bakgrunden kan påverka vissa barns sätt att vara, kan göra att förskollärarnas förhållningssätt blir vad Stier m.fl. (2012) kallar en instrumental approach. Detta främjar varken barnens eller förskollärarnas kunskap och förståelse för de olika kulturer som finns i förskolan (ibid.). Vad lärare uppfattar och tolkar som kultur hos barnen styr och påverkar således hur lärare bedriver sin undervisning i verksamheten (Hachfeld, m.fl., 2011; Stier m.fl. 2012). Löfdhal & Hägglund (2012) lyfter också de, i en svensk studie, fram att om barn i förskolan ska få positiva erfarenheter av den mångfald de möter hos andra i förskolan, räcker det inte endast med att barn leker med och umgås med varandra. Barnen behöver förskollärare som besitter kunskap och medvetenhet om mångfald och som kan tolka vad som är kulturella markörer i olika sammanhang. Den kunskapen och medvetenheten hos förskollärare är viktig för att arbetet med olikheter ska bli en positivt förenande kraft för barnen och inte en negativ upplevelse. Kunskap om mångfald och vad mångfald kan innebära är alltså inte någonting som kommer av sig självt, utan förskollärare behöver utbildas i mångfaldsarbete (ibid.). Berthelsen & Karupprias (2011) studie med förskollärare i Singapore stödjer uppfattningen att förskollärare utgår från att när barn möter en kultur som är annorlunda än deras egen, så sker en spontan positiv utveckling av barnens empatiska förmåga, tolerans och förståelse för andra människors sätt att vara. I sin diskussion skriver Berthelsen & Karupprias på följande sätt hur förskollärare utgår från kulturell mångfald som odelat positivt för barnen utan egentligen kunna beskriva varför de tycker det, ” However, these teachers did not explain how the 'understanding' or 'knowledge' takes place or how it leads to 'harmony', 'tolerance' or 'prosperity'.” (Berthelsen & Karupprias, s. 41, 2011).

Den svenska förskolan

För att närmare kunna undersöka vad mångfald är och kan innebära för de förskollärare som är verksamma i den svenska förskolan behöver vi veta mer om förskolans roll som en svensk institution. Att ta reda på vad som i den svenska förskolan ses och förmedlas (medvetet eller omedvetet) som ”det svenska” utåt, av de som verkar i den, blir då ett sätt att börja identifieringen av hur förskolans roll som förmedlare av svenska normer och värderingar kan se ut.

Förskolan¹ har en tradition av att reproducera det etniskt svenska (Ehn, 1983). Ehn skriver i boken

1 Förskolan har tidigare kallats för bland annat daghem (Vallberg Roth, 2011).

Ska vi leka tiger? - Daghems liv ur kulturell synvinkel från 1983 om hur det svenska daghemmet ”representerar många av de egenskaper som anses vara typiskt svenska: kompromisstänkandet, strävan att finna rationella lösningar, lagom-är-bäst-mentaliteten, ordningssinnet, den sociala försiktigheten, naturdyrkan och även anti-mysticismen.” (ibid. s. 141). Ehn skriver även att man, som svensk, känner igen sig i den stämning som råder i daghemmet, ett igenkännande som Ehn antyder skulle kunna bero på att man känner igen sig själv och sin vardag i daghemmet. Vidare skriver Ehn om en *officiell förskolepedagogik* som till exempel bortser från konflikter och som istället förespråkar samförstånd. Även Ronström, Runfors & Wahlström skriver 1998 i studien *”Det här är ett svenskt dagis” - En etnologisk studie av dagiskultur och kulturmöten i norra Botkyrka*, om hur personalen på daghemmen strävar efter att hitta sätt att lyfta fram barns likheter på och bortse från deras olikheter för att minska risken att konflikter uppstår i daghemmet. Ronström m.fl. skriver också om ”det svenska” och hur ”det svenska” kan ta sig uttryck och synliggöras i ett svenskt daghem. De beskriver hur omfattande och diffust uttrycket ”det svenska” är på följande sätt:

”Det svenska” är ett omfattande tema som består av å ena sidan idéer, värden och uppfattningar, och å den andra artefakter, symboler, beteendemönster, informella aktiviteter, formaliserade ceremonier och ritualer. Innehållet spänner över en skala från det medvetet synliggjorda, iscensatta och dramatiserade, till det mer omedvetna och osynliga: ”så har vi alltid gjort”. (Ibid., s. 120, 1998)

Som exempel på vad personalen i daghemmet uttrycker vara ”typiskt svenska” beteenden ges att komma i utsatt tid, vara ute i naturen och att ha ordning och reda. Vidare skriver Ronström m.fl. om hur daghemspersonalen närmast för en kamp för att få barnen att ”fungera i samhället” (Ibid. s. 122, 1998) genom att stå upp för och bevara svenska traditioner och ”det svenska” överlag i daghemmet. Samtidigt för personalen en kamp mot att andra språk än det svenska ska få stort utrymme på daghemmen (ibid.). 2013 kom ytterligare en bok *Nationell förskola med mångkulturellt uppdrag* (Björk – Willén, m.fl.) som diskuterar hur den svenska förskolan med sin personal hanterar sitt uppdrag från läroplanen (Skolverket, 2010) om mångkultur, samtidigt som det är en svensk institution som ska reproducera etnisk svenskhet. Björk – Willén m.fl. (2013) skriver vidare att förskolans delvis motsägelsefulla uppdrag inte är någon nyhet, utan att det går att spåra tillbaka till 1970-talets policydokument för förskolan. Följande citat visar tydligt problematiken om det som också benämns som det *dubbla uppdraget* (det motsägelsefulla uppdraget) av författarna ”I läroplanen anammats nämligen tanken att den svenska nationsstaten utgör ett samhälle med etnisk och kulturell mångfald, på samma gång som förskolan ges ett nationalstatligt uppdrag att ge företräde till majoritetens kulturarv och språk.” (Ibid. s. 16).

Det uppdrag förskollärare har om kulturell mångfald i förskolan är således upplagt för vitt skilda tolkningar och uppdraget verkar vid en tolkning som utgår ifrån Björk – Willén m.fl., närmast omöjligt att genomföra fullt ut. Den utgångspunkten om det kulturella mångfaldsarbetet i förskolan, att det är ett diffust utvecklat uppdrag att genomföra för förskollärare, ligger till grund för denna studie.

5. Teori

Sociokulturell teori

Att kultur är någonting socialt som medieras mellan människor och bygger på meningsskapande i olika kontexter är den utgångspunkten jag har valt för min studie. Det antagandet är en del av den teori som Vygotskij anses ha lagt grunden för, nämligen den sociokulturella teorin (Rogoff, 2003). Vygotskij (1934/2001) menar att till exempel språk är någonting kulturellt som formas mellan människor. Det är exempelvis när två eller flera människor använder ett ord/begrepp som ordet/begreppet ges en betydelse. Den betydelsen är inte konstant utan kan skifta mellan och/eller ha olika mening beroende på i vilket sammanhang och av vilka människor som använder ordet/begreppet.

Jag har inom det sociokulturella fältet valt att titta närmare på Rogoffs *The cultural nature of human development* (2003) som sammanfattar och utvecklar tidigare forskning och teori om kultur och hur en individ påverkas och utvecklas av de kulturer hen bär på och befinner sig i. Rogoff vill i boken till exempel lyfta fram tankar om att det i huvudsak är när en individ ”går ut ur” sin egen kulturella kontext och intar någon annans kulturella perspektiv, som man blir medveten om sin egen kultur och ”sättet” man är på. Rogoff gör en liknelse med ”Like the fish that is unaware of water until it has left the water, people often take their own community’s ways of doing things for granted” (s. 13, 2003) för att beskriva skeendet. Rogoff skriver också att eftersom människor ofta, omedvetet, tar sin egen kultur som utgångspunkt för vad som är normalt och ”hur saker är”, missar man lätt att man själv är bärare av och deltagare i många olika kulturella sammanhang. En persons kultur är aldrig helt statisk utan en persons kultur är, mer eller mindre, i ständig förändring. Synen på kultur som någonting flytande och ej fast över tid bygger dock på att man förhåller sig till kultur utifrån vissa aspekter och ramar för vad som definierar kultur, en sociokulturell hållning om begreppet kultur innebär även att synen på en persons kulturella bakgrund kan skifta beroende på vilken kontext hen befinner sig i. Ett synsätt som Rogoff lyfter fram som ser människors kultur som föränderlig, är att människor är *biologiskt kulturella*. Att människor är biologiskt kulturella innebär till exempel att en människas utveckling sker genom en blandning av en biologisk kultur, som

exempelvis innebär att människors sätt att vara på kan bero på vilka gener de bär på, samtidigt som människor även formas av den kultur de möter i olika miljöer såsom hemma, i samhället och inom utbildningssystemet (ibid.).

Barn kan utifrån den uppfattningen utvecklas olika beroende på vilken ”kultur” (normer, värderingar och bemötande från förskolepersonalen) de möts av i förskolan, vilket är ett synsätt som används i min studie. En annan aspekt om kultur som Rogoff (2003) tar upp som även den är central i min studie är att människor ofta behöver reflektera över sitt sätt att vara på (till exempel de värderingar och normer en person bär på) och sätta det i ett perspektiv av eller ställa det gentemot en annan persons sätt att vara, för att öka medvetenheten om sig själv som bärare av kultur.

Kultur

Många forskare definierar begreppet kultur olika i olika kontexter och det finns ingen rådande universell tolkning av vad kultur är. Ordet kultur kan till exempel användas för att beskriva så kallad *fin* kultur (som kan innebär konst, litteratur och musik), som ett sätt att dela in människor i olika övergripande grupper, ofta baserat på språk och geografisk härkomst men också för att förklara hur människor skapar mening tillsammans med andra människor runt olika fenomen (Lunneblad, 2006). ”Begreppet kultur har också ofta använts för att beskriva och avgränsa de sätt som människor, i grupper eller i hela samhällen, lever på och ger mening åt sina liv genom kommunikativa, sociala och materiella uttryck...” (Lunneblad, s. 19, 2006). Kultur kan beroende på utgångspunkt vara dels någonting som människor *är*, dels någonting som människor *skapar* i möten med andra människor (Lisberg Jensen & Ouis, 2014).

Kulturell mångfald och mångkultur

Kulturell mångfald och mångkultur används i flera studier på ett sätt som gör att det ibland är svårt att skilja dem åt, vilket har medfört att jag i studien använder mig av båda begreppen men med samma innebörd. Ibland går det trots allt att skönja en viss skillnad mellan begreppen då mångfald (diversity) oftare används för att täcka in någons *sociala bakgrund* medan mångkultur (multiculturalism) oftare syftar på människors *etniska bakgrund* (Lunneblad, 2006). Dock används oftast ordet mångfald som en del i begreppet kulturell mångfald (cultural diversity) som till exempel i läroplanen för förskolan (Skolverket, 2010) och ges då samma mening som begreppet mångkultur. Exempel på när kulturell mångfald och mångkultur används på ett liknande sätt är när Heejeong

(2009) använder sig av begreppet multiculturalism är det främst för att beskriva olika tydliga skillnader mellan människor och när Stier m.fl. (2012) använder cultural diversity är det även där med fokus på tydliga skillnader mellan människor.

Lunneblad (2006) skriver om att begreppet mångfald kom till som en följd av att begreppet mångkultur "laddats med så många och olika innebörder" (s. 11). Begreppet mångfald introducerades som ett begrepp som innefattar fler aspekter än etnisk mångfald, utan även religiös, kulturell och språklig mångfald. Begreppet mångfald står för en nästan odelat positiv syn på olikheter, användandet av ordet leder då även till att det döljer sådant som kan ge upphov till konflikter. Till exempel frågan om ojämlikheter kan döljas av begreppet mångfalds positiva laddning, då det ser alla olikheter som positiva, som leder till att reflektionerna uteblir hur det kommer sig att det "finns" olikheter mellan människor (grupper av människor) och om anledningen till de olikheterna borde problematiseras (ibid.).

Etnicitet

När människor delas in i olika etniska grupper definieras de utifrån sin kulturella bakgrund, vilken antas grunda sig på från land/område i världen de kommer från (Lunneblad, 2006). Etnicitet är ett begrepp som ofta används i Sverige för att dela in människor, som kommer från andra länder än Sverige, i olika grupper (Lunneblad, 2006, Lisberg Jensen & Ouis, 2014). De personer som i Sverige oftast antas ha en annan kulturell och etnisk bakgrund är alltså de som kommer från andra länder än Sverige, det vill säga invandrare, även om också svenskar har en etnicitet.

Både Lunneblad (2006) och Lisberg Jensen & Ouis (2014) tar upp att etnicitet är ett problematiskt begrepp att använda sig av inom forskning. Lunneblad skriver om när människor kategoriseras genom etnicitet, i den bemärkelsen att etnicitet är någonting statiskt, finns en risk att etnicitet upprätthåller och stödjer den rasistiska synen på människor som kulturellt olika beroende på "biologiska skillnader mellan olika grupper av människor" (Lunneblad, s. 16, 2006). Lisberg Jensen & Ouis (2014) påpekar att om etnicitet ska fortsätta användas som begrepp inom forskning så bör synen på etnicitet ändras från vilket land/område en människa kommer ifrån till att istället se på etnicitet som någonting som görs, det vill säga någonting som skapas mellan människor i sociala interaktioner.

Dock använder sig både Lunneblad (2006) och Lisberg Jensen & Ouis (2014) av begreppet etnicitet, eftersom de anser att det är svårt att ersätta etnicitet med andra begrepp. De väljer istället att se på etnicitet som någonting föränderligt över tid och som skapas och görs i möten mellan människor, hellre än någonting statiskt som mer fastställer hur en persons egenskaper är gentemot

andra personer.

Värt att nämna är att Lunneblads (2006) och Rogoffs (2003) definitioner av kultur (och då även etnicitet) är delvis motsägelsefulla. Rogoff menar att kultur är delvis föränderlig samtidigt som den delvis är biologiskt styrd, människan är biologiskt kulturell. Medan Lunneblad kritiserar synen där biologiska skillnader ligger till grund för kultur och menar att det kan leda till att bland annat rasism mellan människor främjas. Lunneblad förordar istället att kultur (eticitet) ska ses som någonting som enbart skapas och upprätthålls genom möten mellan människor och således är i konstant förändring och kontextuellt beroende. Detta skapar ett visst spänningsfält mellan deras syn på kultur, dock har jag valt att ta med och använda mig av båda synsätten i studien då de är vanligt förekommande och betydande när det kommer till teorier om kultur och etnicitet.

6. Metod

Design

För att få svar på mitt syfte och mina frågeställningar (se ovan) valde jag att genomföra en kvalitativ intervjustudie, i vilken jag intervjuade förskollärare som var aktiva på förskolor i ett område i en kommun. Det jag hoppades få fram av intervjuerna var hur förskollärare resonerade om sitt mångfaldsarbete i verksamheten. Datainsamlingen skedde med hjälp av semistrukturerade kvalitativa intervjuer (Bryman, 2011). Valet för datainsamlingsmetod föll på semistrukturerade kvalitativa intervjuer eftersom jag ville komma åt hur förskollärarna *beskrev* och *uttryckte* sig om sitt arbete med mångfald (Backman, Gardelli, Gardelli & Persson, 2012). Analysen av det insamlade materialet genomfördes med en innehållsanalys (Bryman 2011).

Urval

För studien valde jag att intervjua fyra förskollärare från en medelstor stad i södra Sverige, som är verksamma inom förskolan. Gemensamt för förskollärarna som medverkar i studien är att de arbetar inom samma område i kommunen, ett område i vilket samtliga förskolor fått kritik för bristande arbete med kulturell mångfald i den aktuella kommunens kvalitetsutvecklingsrapport. Jag hade genom personliga kontakter fått veta att förskolorna i det aktuella området fått kritik för bristande kvalitet i sitt mångfaldsarbete och sedan några månader tillbaka hade det som ett prioriterat utvecklingsområde. Valet föll på att enbart intervjua förskollärare för studien, eftersom det

övergripande pedagogiska ansvaret för verksamheten i förskolan vilar på förskollärare.

Datainsamling

För att kunna ta reda på hur någon resonerar om ett fenomen behöver vi använda oss av data från intervjuer med de människor, vars beskrivningar om något vi är intresserade av (Dahlgren & Johansson, 2009) För att ta reda på vad mångfaldsarbete betyder för förskollärare genomförde jag datainsamlingen för studien genom att spela in fyra stycken individuella semistrukturerade intervjuer med förskollärare. Intervjuerna hade fokus på förskollärarnas egna beskrivningar av hur de arbetade och resonerade om deras mångfaldsarbete i förskolan. Vid de semistrukturerade intervjuerna utgick jag från en intervjuguide bestående av sex frågor. De sex frågorna ställdes utan inbördes ordning (utom fråga 1. och 2. som alltid ställdes först till informanten) under intervjun, beroende hur informanten svarade på frågorna i intervjuguiden (se bilaga 2). Intervjuerna som jag genomförde i studien var kvalitativa semistrukturerade intervjuer. Intervjuerna var kvalitativa eftersom studien var ute efter var förskollärares egna beskrivningar och resonemang om mångfaldsarbete i förskolan. Även om jag vid vissa tillfällen i intervjuerna avvek från frågeföljden i intervjuguiden och ställde följdfrågor för att få ett större djup i dem, gör intervjuerna till kvalitativa. Det är också viktigt vid kvalitativa intervjuer att intervjuaren visar intresse för informanten och det som informanten berättar (Dahlgren & Johansson, 2009, Löfgren, 2014) ”om du gör det på ett genuint och intresserat sätt kommer de att berätta hur mycket som helst.” (Löfgren, s. 147, 2014), vilket jag eftersträvade under intervjuerna. Att valet föll på semistrukturerade intervjuer beror på att de passade för min studie, då mitt syfte och mina frågeställningar hade en förhållandevis tydlig inriktning mot ett tema som jag ville veta mer om (Bryman, 2011). Bryman (2011) beskriver på sida 415 en semistrukturerad intervju på följande vis:

Forskaren har då en lista över förhållandevis specifika teman som ska beröras (det kallas ofta för en *intervjuguide*), men intervjupersonen har stor frihet att utforma svaren på sitt eget sätt. Frågorna behöver inte komma i samma ordning som i intervjuguiden.

Frågorna i intervjuguiden bestod av sex formulerade frågor som alltid ställdes under en intervju och sedan följdes upp med följdfrågor, beroende på vad informanten gav för svar. Det medförde att intervjuerna tog lite olika riktning, men hade alltid sin grund i de sex frågor som fanns i intervjuguiden (ibid.). Vid det första intervjutillfället ställdes en fråga till informanten som inte fanns nedskrivna i intervjuguiden. Den frågan ställdes sedan till informanter under de resterande intervjuerna.

Forskningsetiska aspekter

Under arbetet med studien följdes fyra etiska principer som används vid samhällsvetenskaplig forskning (Bryman 2011). Informationskravet och samtyckeskravet tog jag hänsyn till när jag skickade ett informationsbrev (se bilaga 1) till alla informanter innan intervjun. I informationsbrevet skrev jag om studiens tänkta syfte, att all medverkan är frivillig och att deltagandet i studien när som helst kan avslutas av informanten. Informanterna fick även en kortare muntlig beskrivning, av mig, om syftet med examensarbetet innan varje intervjutillfälle. Konfidentialitetskravet följdes genom att de namn på förskollärare, pedagoger, barn och förskolor som figurerar i transkriptionerna av intervjuerna är fingerade, på ett sätt som försvårar identifiering av dem. Även att det är endast jag som lyssnat på intervjuerna och läst igenom transkriptionerna, stärker konfidentialiteten för informanterna. För att leva upp till nyttjandekravet kommer jag endast att nyttja materialet jag samlat in inkom för det ändamål jag beskrev i informationsbrevet, det vill säga arbetet med min studie (Bryman 2011).

Genomförande

Arbetet med insamlingen av datamaterial påbörjades genom att en intervjuguide relaterad till studiens syfte och frågeställningar skrevs. Sedan tog jag kontakt med och skickade informationsbrevet (se bilaga 1) till förskollärare i området som jag ämnade genomföra intervjuerna i.

Samtliga intervjuer genomfördes på respektive förskollärares förskola i ett avskilt rum utan störningsmoment, utom intervjun med Alice som genomfördes på ett kontor på en närliggande skola, en ljudupptagning av intervjun spelades in av mig. Intervjuerna tog mellan cirka 15 – 25 minuter och utgick alltid ifrån intervjuguiden och med liknande följdfrågor som styrde innehållet i intervjun mot studiens syfte och frågeställningar. Materialet transkriberades och alla transkriptioner lästes igenom innan analysarbetet påbörjades. Texten i varje transkription fick en egen färg (Lisa grå, Johanna grön, Magdalena röd och Alice orange) för att enkelt kunna urskilja från vilken transkription utdragen i innehållsanalysen tillhör. Språket i transkriptionen skrevs mer likt skriftspråk än talspråk för att få ett bättre flyt i transkriptionen och för att göra innehållet i citaten tydligare (Bryman, 2011). Allteftersom arbetet med innehållsanalysen utvecklade sig, det vill säga vilka teman och kategorier som arbetades fram för att bäst matcha syftet och frågeställningarna, lästes transkriptionerna kontinuerligt igenom för att ge så omfattande och innehållsrika teman och

kategorier som möjligt till analys – och resultatdelen av uppsatsen. Transkriptionerna lästes kontinuerligt igenom under hela arbetet med analys delen i studien, vilket gjorde att jag blev väl förtrogen med det insamlade datamaterialet.

Analys

Analysen påbörjades genom att jag transkriberade datamaterialet och läste igenom transkriptionerna några gånger innan materialet analyserades och delades in i olika teman med hjälp av kvalitativ innehållsanalys (Bryman, 2011). Den kvalitativa innehållsanalysen användes för att få fram några huvudkategorier av hur förskollärare verksamma i förskolor med liten etnisk mångfald bland barnen, redogjorde och resonerade om sitt arbete med mångfaldsfrågor (Ibid.). Vid genomförandet av min analysen satte jag mig in i materialet genom att först lyssna igenom intervjuerna vid flera tillfällen och även läsa transkriptionerna ett flertal gånger, så jag fick en överblick av materialet (Lago, 2014). Jag började sedan med att göra några tematiska grupperingar av materialet för att få fram så många teman som möjligt, av intresse för min studie. Arbetet med tematiseringen började redan under insamlandet av materialet då jag funderade om olika övergripande teman för materialet. Efter att jag fått fram det väsentligaste från mitt material började jag letade efter skillnader och likheter mellan de tematiska grupperingarna jag tidigare skapat. Jag letade inte bara efter explicita skillnader och likheter utan även efter de implicita i materialet. Till exempel vad förskollärarna använde för ord och begrepp när de berättade om mångfald men också vad de inte använde sig av för ord och begrepp om mångfald. Sedan kategoriserade jag in de olika temana i olika grupper, beroende om de gick att associera till varandra eller ej. Därefter namngav jag de olika kategorierna efter vad jag upplevde vara huvudtemat för kategorin. Till sist läste jag noga igenom mina tematiska grupperingar av materialet och försökte se om de gick att matcha i fler kategorier än en, eller rent av slå ihop de kategorier som var lika med varandra. Resultatet blev då de tre kategorierna *mångfald i en svensk förskola, förhållningssätt och förverkligandet av läroplanen*. Den sista delen av analysen gick jag igenom för att få ihop så innehållsmässigt rika kategorier som möjligt, om det område jag undersökte i studien (Lago, 2014). De steg jag nämnt ovan följde jag i ungefärlig ordning och ibland överlappade de olika momenten varandra, även de tre kategorierna överlappar i viss mån varandra. Det innebär att vid vissa tillfällen används samma utdrag från transkriptionerna i olika delar av studien, men de belyses då ur olika aspekter av den tidigare forskningen och litteraturen.

Informanterna i studien

De intervjuade förskollärarna är:

Lisa som har varit verksam inom förskolan sedan början av 1980-talet och har arbetat i det aktuella området sedan slutet på 1990-talet.

Johanna som har en legitimation både som grundskollärare och som förskollärare och har jobbat inom förskolan sedan början på 2000-talet, jobbar för närvarande på förskolan Majblomman.

Magdalena som är både grundskollärare och förskollärare och har varit verksam inom förskolan sedan mitten av på 2000-talet, varav ungefär ett år på hennes nuvarande jobb.

Alice som varit verksam inom barnomsorgen sedan början av 1980-talet som barnskötare och sedan mitten av 1990-talet som förskollärare.

Lisa, Johanna och Magdalena arbetade vid tidpunkten för intervjun mestadels med barn i åldern 3-5 år medan Alice mestadels arbetade med barn i åldern 1-3 år.

Metoddiskussion

Kontakt togs med informanterna i studien på två sätt dels genom att jag ringde till förskolan de arbetade på och dels via att jag personligen gick till deras förskolor och frågade om de kunde tänka sig att ställa upp på en intervju, jag delade ut informationsbrevet till dem alla intresserade. Tid och plats för intervjun, som spelades in på en mobiltelefon, bestämdes sedan av informanten. Av de kontaktade förskollärarna var det några som redan vid första kontakten kunde avsätta en tid för intervju medan andra behövde hitta en tid då de kunde ställa upp. Några av informanterna bad om att ändra tid för sina intervjuer på grund av sjukdom, vilket medförde att det nästintill skiljde tre veckor mellan första och sista intervjun som genomfördes i studien. Parallellt med intervjuerna ägnade jag mig åt att läsa teori och tidigare forskning om mitt område. Det bidrog till att nya tankar och funderingar väcktes om de aktuella områdena för studien och kan ha lett till att några följdfrågor ställdes vid de senare intervjuerna, som inte hade ställts innan. Jag genomförde dock semistrukturerade intervjuer (Bryman, 2011) och hade således en intervjuguide som jag utgick ifrån under varje intervju, vilket ledde till att huvudfrågorna alltid var de samma under intervjuerna. Intervjuguiden jag använde mig av bestod av öppna frågor som ämnade få informanten att resonera om och berätta om sitt arbete med mångfald i förskolan. Jag försökte undvika att ställa ledande frågor eller lyfta mina egna tankar om ämnet, för att inte påverka informantens svar under intervjun.

Det var dock svårt att under intervjun inte ställa någon följdfråga som var av *ja* eller *nej* karaktär, vilket kan ha föranlett några korta svar från informanten och att rytmen i samtalet rubbades något. Jag kände dock att jag var påläst om temat för intervjuerna och kunde ofta ställa följdfrågor som var relevanta utifrån syftet och frågeställningarna för studien. Fråga nummer två som ställdes under intervjun utgick från ett citat jag hämtat från läroplanen, det kan ha gjort intervjun mer formell och påverkat informanterna så att de under intervjun försökte förhålla sig till styrdokumentet i sina svar.

Bryman (2011) skriver om hur även erfarna personer kan göra misstag i sin transkribering av en inspelad intervju på grund av trötthet, slarv eller att man hör fel. Jag upplevde transkriberingen svår att göra ordagrant första gången jag lyssnade på ett stycke, vilket föranledde att jag ofta gick tillbaka och lyssnade på varje stycke två gånger för att säkerställa kvalitén på transkriptionen.

Datamaterialet i min studie bygger på kvalitativa intervjuer med fyra förskollärare. Det innebär att jag i studien har fått förhålla mig till vad förskollärarna berättat under intervjuerna och inte vad de konkret *gör* i verksamheten, som underlag för studien. Min datainsamlingsmetod liknar den metod som exempelvis Ronström m.fl. (1998) använt sig av i en studie som även den fokuserar på kultur i förskolan. Eftersom båda studierna är kvalitativa och fokuserar på förskolan (daghem), gör det studierna jämförbara (Bryman, 2011).

7. Analys

Under arbetet med innehållsanalysen växte tre stycken teman fram som jag kommer att presentera nedan. De tre temana är *mångfald i en svensk förskola*, *förhållningssätt* och *förverkliga läroplanens mål* och berör hur förskollärare, pratar om, reflekterar över och redogör för sitt arbete med kulturell mångfald i förskolan.

Mångfald i en svensk förskola

Under intervjuerna berättade informanterna om vad de utgick ifrån när de arbetade med kulturell mångfald i förskoleverksamheten. Det kunde till exempel röra sig om kulturell mångfald utifrån barnen och förskollärarna, kulturell mångfald utifrån det fysiska material som fanns tillgängligt på förskolan och kulturell mångfald utifrån området som förskolan låg i. Förskollärarna använde sig av olika ord för att beskriva vad kulturell mångfald, lite mer konkret, kan innebära i förskolan. Ord och begrepp som förskollärarna knyter an till fenomenet kulturell mångfald var till exempel etnicitet och invandrare. För att beskriva vilka verktyg som används i arbetet med kulturell mångfald i förskolan användes ord som bilder, böcker, sånger, kläder, kartor och djur. Förskollärarna berättade

att de i arbetet med kulturell mångfald har använt sig av barnens föräldrar (med koppling till andra länder än Sverige), av modersmålstränare och sig själva. Några informanter berättar också hur de använder sig av barnens boende och familj som utgångspunkt för det mångfaldsarbete de bedriver i förskolan. Även området Björklundia, där de intervjuade förskollärarna jobbar, nämns som en viktig tillgång i mångfaldsarbetet med barnen. Jag kommer nedan redogöra mer utförligt för hur förskollärarna beskrev sitt mångfaldsarbete och vilka verktyg de använde sig av i verksamheten.

Flera informanter sade under intervjun att de använde sig av kartor för att visa och prata om var olika länder ligger någonstans. Ofta är landet som förskollärarna pratar om tillsammans med barnen kopplat till att något av barnen har bott/varit där, eller att barnen har visat någon form av intresse för just det landet

Vi arbetade bland annat med en stor världskarta och så har barn som har olika kopplingar till olika länder helt enkelt fått berätta om dom här länderna (Magdalena).

Intresset hos barnen kan komma från att de på förskolan har kläder som ska vara speciella för ett visst land som exempelvis Irak ... så har vi en stor karta, o så tittar vi, var ligger Irak? ... o kanske Sveriges nationaldräkt eller nått liksom, olika kläder (Johanna).

Även föräldrar och modersmåls – pedagoger/lärare bjöds in och fick tillsammans med barnen berätta om hur det är att bo i ett visst land och svara på de frågor som barnen hade om det landet.

...vi har ju barn från Syrien som inte kan så bra svenska så då har vi modersmålstränaren som fick berätta om Syrien. (Lisa)

Böcker och bilder är ett annat sätt som förskollärarna beskriver som viktigt i sitt arbete med kulturell mångfald. Förskollärarna beskriver hur olika böcker som har ett övergripande tema som kan sammanfattas som *vi är olika men tycker om varandra ändå* brukar vara en bra grund för att starta diskussioner med barnen om likheter, olikheter och för att visa att olikheter inte är något hinder för vänskap mellan människor. Exempel på hur förskollärarna pratar om bilder och böcker under intervjun:

... hela boken går ut på att dom är så olika, men guud va roligt dom har ihop. (Johanna)

... att fortsätta låna såna här böcker som väcker tanken och diskussion hela tiden (Johanna).

... beroende på vilket djur dom pratar om så kan man ju bygga vidare med var djuret bor och hur det ser ut där å så kanske vi plockar fram bilder på hur befolkningen ser ut i det landet (Alice).

Även sånger, ramsor och att räkna på andra språk än svenska är sätt som förskollärarna nämner som en ingång till att ta upp och visa mångfald på för barnen, ”... dom sa ”vi sjunger barnsånger, olika barnsånger från olika språk”.”(Alice).

Förskollärarna berättar under intervjuerna om hur de arbetar med olika teman i verksamheten och att det är barnen som påverkar och styr riktningen på de olika temana. Exempel på teman som flera förskollärare berättar att de arbetar med under intervjun är ”familjen” och området som förskolorna

ligger i, Björklundia. Förskollärarna uttryckte att de arbetade med just familjen och Björklundia eftersom de upplevdes vara ”nära” barnen och var då ett bra tema att utgå ifrån i arbetet med mångfald. När det gäller Björklundia som tema var det framförallt hur och var barnet och dess familj bodde som stod i fokus. Förskollärarna som använde Björklundia som tema pratade om hur de kunde lyfta fram likheter och olikheter genom att gå med barnen och titta på de olika typerna av hus som barnen bodde i och prata om de husens likheter och olikheter.

...tanken är att vi jämföra lite boende hur det kan se ut då o ändå landa i det egna boendet, för dom små barnen tycker ju om det egna boendet, sitt eget hus, sitt eget hem... (Alice)

... vi har tittat på hur barnens boende ser ut, alltså hur man bor med sin familj, o att vissa bor i hus o vissa i lägenhet. (Magdalena)

... många olika miljöer, någon bor i lägenhet och någon bor i finaste villan, och det är ju väldigt varierat alltså o nån bor ute på landet och nån bor inne i Björklundia. (Lisa)

Under samtalen med förskollärarna gick det framförallt att skönja två typer av syn på kulturell mångfald som de gav uttryck för, det var å ena sidan kulturell mångfald som knyter an till invandrarbakgrund å andra sidan till social bakgrund. När förskollärarna under intervjun verkade överens om att en persons sociala bakgrund kan tolkas som kulturell mångfald, blir kulturell mångfald någonting som *alla* bär på. Samtidigt som förskollärarna, när de pratade under intervjun, gav ett flertal exempel på tydliga kulturella skillnader och även nämnde ord som etnisk härkomst och invandrare i diskussionen om mångfald. Den tvetydiga bild som förskollärarna gav uttryck för blev extra tydlig när de uttryckte att mångfaldsarbetet underlättades när de hade barn med annan etnisk härkomst än svensk, i barngruppen, och när de berättade att det blev fler invandrare i samhället och att barnen behövde förberedas inför ”mötet” med riktiga samhället, utanför det skyddade området de levde i. Det ger en bild av att förskollärarna såg kulturell mångfald som någonting *alla* bar på, dock framstod *etnisk* mångfald som en betydande del (och stark markör) av den kulturella mångfald som *alla* bar på. Nedan presenteras några transkriptionsutdrag från intervjun med Magdalena angående etnicitet, som ger ett exempel på hur förskollärarna kunde resonera om kulturell mångfald i etniska termer kontra social bakgrund. Utdragen kommer från svaret på frågan: *I läroplanen står det bland annat ”Den växande rörligheten över nationsgränserna skapar en kulturell mångfald i förskolan, som ger barnen möjligheter att grundlägga respekt och aktning för varje människa oavsett bakgrund.” hur arbetar du kring det målet i verksamheten?*

... dels har vi på enheten fått in lite barn med annan etnisk härkomst så det har ju också eeh gjort att man har kunnat arbeta med den aspekten.

... barn som har olika kopplingar till olika länder helt enkelt fått berätta om dom här länderna och så har barnen fått ställa frågor, det kunde va till exempel om mat eller om hur barnen levde i det landet eller

andra specifika saker och sen har vi ju dokumenterat det här och vi har även haft föräldrar som har kommit och berättat o tagit hjälp av modersmålspedagoger ...

... nu tittar vi mera på barnens här och nu närmiljö. Så då har vi det som tema inne hos oss nu, aa, tema Björklundia har det blivit då vi har tittat lite på hur man bor och på familjesituationer och så vidare.

En möjlig anledning till att Magdalena i sitt svar tog upp kulturell mångfald både i form av etnicitet och i form av barnens familj, boende och närmiljö, är läroplanen (Skolverket, 2010). Stycket från läroplanen som ingick i intervjufrågan tar upp att ”*Den växande rörligheten över nationsgränserna skapar en kulturell mångfald i förskolan*”, vilket gör att i rollen som förskollärare behöver du ta hänsyn till och prata om den kulturella mångfalden som kommer *över nationsgränserna*, i förskolan. Samtidigt som läroplanen också förespråkar att förskolan ska ge barnen en medvetenhet om sitt *eget kulturarv*.

Förhållningssätt

Informanterna målade under flera tillfällen i intervjuerna upp en bild av Björklundia som ett område där det inte fanns många invandrare eller människor med annan etnisk härkomst än svensk (de uttryckte sig lite olika) och att de därför har bortsett från/haft svårt att arbeta med kulturell mångfald tidigare. Alla intervjuade förskollärare verkar också överens om att de, efter de fick kulturell mångfald som utvecklingsområde att arbeta med, har blivit bättre på att arbeta med kulturell mångfald. Under intervjun beskriver alla förskollärarna att de har utvecklat dels sitt arbete med mångfald i verksamheten och dels sin uppfattning av vad kulturell mångfald kan innebära, utan att ha deltagit någon faktisk utbildning inom kulturell mångfald (några berättar under intervjun att förskolecheferna i området har erbjudit inspirationstillfällen om kulturell mångfald och att de har fått artiklar att läsa om mångfald). Vid intervjun betonade informanterna även vikten av att tänka, reflektera över och diskutera kulturell mångfald, både utifrån sig själv och med sitt arbetslag. Förskollärarna lyfter under intervjuerna att förskolecheferna har gett dem frågor om kulturell mångfald att prata om i arbetslaget, frågor som har hjälpt förskollärarna att utveckla sin förståelse av mångfaldsarbetet. På frågan om förskollärarna *har fått ett ändrat arbetssätt eller syn på vad mångfald kan vara i förskolan?* efter att ha fått kulturell mångfald som prioriterat område att arbeta med gav de bland annat följande svar:

aa jo men det har vi ju, vi va ju bara inne på etnicitet tidigare det var kulturell mångfald för mig. Det här som det kan va att man bor på landet eller i stan eller så här, så hade vi inte tänkt, (Lisa)

O sen det vi har börjat tänka på ett annat sätt, förut tänkte vi på kulturell mångfald, det är dom o sen är det svenskar, mångfald tänkte vi . Likheter är det fokus på eller det som skiljer oss åt, Men nu tänker vi nae vi behöver inte förena oss eller dra nån skiljer linje ”det är vi som skiljer oss åt” vi kan jobba med varje

individ för sig, (Johanna)

... vi satt länge och diskuterade kring det i arbetslaget att det inte bara är den här etniska aspekten och att det är så mycket mer och dels kände vi väl att vi egentligen hade lite för dåliga kunskaper inom området och att det lätt blir ett nyanserat begrepp på universitet, o men att det aldrig når ut till oss som jobbar i förskolan, att man lätt tar med det gamla... För när jag läste, gick själv förskolläraryrket, så var kulturell mångfald nästan likamedhetstecken med etnisk mångfald, vi pratade väldigt mycket om olika etniciteter och olika religioner och kulturer och mer världsomfattande då och det måste jag ju säga har efter det här, efter att vi fick den här kritiken och satte oss in mer i det här begreppet o valde o ha det som ett prioriterat område, har alla på avdelningen, inklusive jag, fått en lite bredare syn av begreppet. (Magdalena)

Vikten av att tänka, reflektera och diskutera om sitt mångfaldsarbete togs vid flera tillfällen upp av förskollärarna under intervjuerna, inte bara när det gällde det övergripande synsättet på vad kulturell mångfald kunde innebära. Utan även vid andra tillfällen, till exempel när det gällde förskollärarnas förhållningssätt ur aspekten att inte försöka lägga in värderingar i det barnen säger, försöka ”rätta” det barnen tycker eller styra barnen till att säga/tycka någonting specifikt i en diskussion som rör kulturell mångfald. Förskollärarna använder ord som *svårt*, att man behöver vara *professionell*, att man inte ska *tysta ner* och att det är och någonting som man ständigt behöver arbeta med och tänka i sin yrkesroll. Vilket tyder på att förskollärarna ständigt reflekterar över vilket förhållningssätt de har i sin vardag.

Det är svårt! Man får hela tiden liksom stanna upp o tänka åååh säg inte så, det är det vi jobbar med liksom alla är lika värda o det är helt okej o göra så här o det är ingen som har rätt, det är bara olika sätt o göra det på. (Johanna)

Några förskollärare pratar under intervjun även om hur viktigt det är att diskutera sina värderingar och olika sociala bakgrunder tillsammans med sitt arbetslag. Förskollärarna beskriver närmare att föra en diskussion om sina egna och andras värderingar kan ge en ökad och djupare förståelse för hur det kommer sig att man ibland tänker, tycker och handlar olika både i privat men även i sin yrkesroll som förskollärare. Den diskussionen och förståelsen som diskussionen förhoppningsvis leder fram till, menar förskollärarna, kan vara viktig eftersom den även ger en ökad medvetenhet för hur det kommer sig att föräldrars sätt att vara och föräldrars åsikter man möter i förskolan kan skilja sig från sina egna.

Och likaså är det väldigt viktigt att prata om våra egna värderingar det kan ju faktiskt va bra o lyfta såna frågor på temat o så där, vad man tycker om sker o ting och hur man haft det när man va liten o så här ... har din mamma till exempel varit hemmafru så kanske du inte har förståelse för föräldrar som har långa arbetstider och vill göra karriär o så där och vice versa. (Lisa)

En förskollärare beskrev även under intervjun hur några av hennes kollegor behövde reflektera mer om sitt förhållningssätt gentemot föräldrarna. Förskolläraren uttryckte att kollegorna i mötet med andra sätt att vara på och göra saker på än det ”svenska” i förskolan, kunde få svårt att hantera situationen och brukade då framhålla det ”svenska” sättet att göra någonting på som det rätta sättet.

Istället för att ta in det ”andra” sättet som föräldrarna representerade och reflektera om hur det kom sig att föräldrarna gjorde så.

... så fort nån är som är lite annorlunda så svårt för dom, försöker rätta till att det här svenska sätt är det bästa sättet och så ska man göra! ... dom andra här på Majblomman, markerar direkt o säger NEJ. Här gör vi inte så här i Sverige när man kommer till förskolan, vi bara säger hej o vi kramar inte! (Johanna)

Förskolläraren uttryckte att de kollegorna ej hade ett professionellt förhållningssätt i sitt bemötande av föräldrarna och det kunde vara ett hinder i strävan efter en bra verksamhet för alla barn i förskolan.

Som finns beskrivet ovan under *Mångfald i förskolan*, växte en bild fram under intervjuerna av att förskollärarna på kort tid har gått från att se kulturell mångfald som starkt kopplat till etnisk härkomst och språk, det vill säga tydliga kulturella markörer, till att även se varje persons sociala bakgrund som mångfald. Att förskollärarna har breddat sin syn på vad som är kulturell mångfald, betyder inte per se att de slutar se etnisk härkomst och språk som de mest betydande delarna av det kulturella mångfaldsarbetet i förskolan. För trots en mer inkluderande syn på mångfald (mer än till exempel etnisk härkomst och språk) som förskollärarna ger uttryck för under intervjuerna träder bilden fram av att de, medvetet eller omedvetet, implicit ger uttryck för att om de hade haft fler barn med invandrabakgrund så hade de inte *behövt* arbeta med social bakgrund som utgångspunkt för mångfaldsarbetet. Med barngrupper innehållande barn med olika etniska bakgrunder hade förskollärarna istället kunna arbeta mer med *vanlig* kulturell mångfald i verksamheten, på det sätt som kulturell mångfald är kopplad till ”Det svenska samhällets internationalisering” och ”Den växande rörligheten över nationsgränserna” i läroplanen. Mycket av förskollärarnas kulturella mångfaldsarbete i förskolan utgår från diskussioner med barnen om olika länder och kan till exempel handla om vilken mat man äter där, vilka kläder man kan ha där och hur det ser ut i det landet när det gäller naturen och boendet för människorna.

... dels har vi på enheten fått in lite barn med annan etnisk härkomst så det har ju också eeh gjort att man har kunnat arbeta med den aspekten. (Magdalena)

Vi vill ju lyfta det här i vardagen hela tiden för att det är olikheter vi märker ute i samhället. Å vi ska inte glömma bort oss allihopa som lever i samhället, bara för att vi lever här eller där, utan man ska plocka upp det hela tiden. (Alice)

... det finns inte mycket som invandrare men det blir ju fler o fler invandrare i samhället o barnen märker ju också det o då tänkte jag vi kanske kan jobba med det. Å lite förebyggande att det inte ska bli en chock att barnen hamnar ute i samhället o slussas ut i skolan eller buss eller på stan så då tänkte vi kanske kan förbereda dom att det finns alla olika sorters människor o alla pratar inte svenska o vissa pratar svenska med brytning o det är så det ser o o det är så det kommer se ut, så vi tänkte jobbar lite förebyggande för framtiden o kommer hjälpa dom för framtiden. (Johanna)

Ovanstående utdrag från transkriptionerna visar hur flera förskollärare tolkar det kulturella

mångfaldsarbetet med barnen i förskolan som en förberedelse för att komma ut i ”samhället”. De intervjuade pratar om att barnen behöver lära sig om mångfald för att lära sig hur det ”svenska samhället” ser ut utanför Björklundia, som till största del består av etniska svenskar, och att arbetet med mångfald är förebyggande för att förbereda barnen inför mötet med samhället. När förskollärarna uttrycker att de försöker förbereda barnen på ett möte med det svenska samhället innebär det att de inte ser förskolan som tillräckligt representativ för det svenska samhället, trots att förskolan är en svensk institution och att förskolorna i Björklundia nästan uteslutande har etniskt svenska barn.

Förverkligandet av läroplanens mål

På frågan - *Vad är syftet med att arbeta med mångfald hos er?* pratade ingen av de intervjuade informanterna konkret om läroplanen och de skrivningar som läroplanen har om kulturell mångfald och kultur. Några informanter nämnde att det ”kommer uppifrån”, det vill säga från förskolecheferna, men de flesta motiverade istället det kulturella mångfaldsarbetet genom ord och begrepp såsom *allas lika värde, ökad tolerans gentemot varandra, förståelse för varandra och respekt oavsett bakgrund*. Ett utdrag från transkriptionen av Alices svar på frågan *Vad är syftet med att arbeta med mångfald hos er?* gestaltar ett tydligt exempel på hur förskollärarna resonerade om syftet med deras kulturella mångfaldsarbete.

nae men syftet är ju att, vi alla är ju, är ju alla är vi lika, men vi betar oss olika och alla ser vi olika ut men vi är lika värdefulla allihopa oavsett hur man ser ut, vad man gör eller vad man säger.

Vissa riktlinjer och mål som finns i läroplanen under *Förskolans värdegrund och uppdrag*, stämmer väl överens med det förskollärarna beskriver som syftet med sitt mångfaldsarbete. Det innebär att förskollärarna, antingen medvetet eller omedvetet, strävar efter att uppnå flera av skrivningarna och mål som finns i läroplanen (Skolverket, 2010) om normer och värden som till exempel:

förståelse för att alla människor har lika värde oberoende av social bakgrund och oavsett kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning eller funktionsnedsättning. (s. 8, 2010)
och

förmåga att ta hänsyn till och leva sig in i andra människors situation samt vilja att hjälpa andra, (s. 8, 2010)

När förskollärarna under intervjun fick frågan om hur de arbetade med följande stycke i läroplanen (Skolverket, 2010) ”Den växande rörligheten över nationsgränserna skapar en kulturell mångfald i

förskolan, som ger barnen möjligheter att grundlägga respekt och aktning för varje människa oavsett bakgrund.” i verksamheten, var det många svar och resonemang som liknade de som förskollärarna gav på frågan om deras syfte med mångfaldsarbetet. Flera förskollärare betonade vikten av att lära barnen *tolerans, respekt för varandra* och att *det är positivt att vara olika*. Förskollärarna beskrev också hur de gick tillväga för att arbeta med just det läroplansstycket, som lästes upp för dem under intervjun. Det var varierande tillvägagångssätt som de beskrev under intervjun, förskollärarna utgick till exempel från sig själva, det tillgängliga materialet på förskolan och från barnen (se stycket *Mångfald i en svensk förskola* ovan för en närmare beskrivning av förskollärarnas arbetsmetoder och verktyg i arbetet med mångfald). Flera förskollärare beskrev hur de arbetade med människors sociala bakgrund som utgångspunkt för det kulturella mångfaldsarbetet i förskolan likväl som med etnisk bakgrund som utgångspunkt för mångfaldsarbetet.

O sen tänker vi håller vi oss till gemensamma regler aa då jobbar vi med respekt oavsett bakgrund, alla är lika värda...

... även trots att man är olika är det positivt att va olika, alla behöver inte va lika (Johanna)

Alla är ju olika och har olika hemförhållanden så att säga. (Lisa)

vi börjar i alla fall så mycket som möjligt i nuet i vardagen, hela tiden att man ska ha respekt för varandra åå säga lyssna på den som säger nånting å låta den få säga vad den tycker men ändå kunna lyfta fram en annan olikhet åå stärka liksom att det är också bra. (Alice)

... dels har vi på enheten fått in lite barn med annan etnisk härkomst så det har ju också eeh gjort att man har kunnat arbeta med den aspekten. Barnen har varit väldigt intresserade av olika länder o så. Vi arbetade bland annat med en stor världskarta... (Magdalena)

Något som är återkommande under intervjuerna med förskollärarna är att de pratar om sitt mångfaldsarbete som någonting utvecklande och givande för barnen på ett flertal sätt (se ovan). Förskollärarna berättar om att det kulturella mångfaldsarbetet i förskolan till exempel främjar utvecklandet av flera sociala och empatiska förmågor hos barnen, men ingen ger något djupare resonemang om hur det går till när barnen utvecklar de förmågorna. Även om alla förskollärare berättar om hur de i verksamheten kontinuerligt strävar efter att lyfta fram det positiva med olikheter och visa att alla är lika bra, oavsett bakgrund. Det tyder på att förskollärarna har en grundsyn och uppfattning om att det räcker med att presentera andra kulturer och olikheter för barnen (och berätta att de är bra) för att de ska skapa sig en positiv uppfattning av de *andra* kulturerna och olikheterna. Förskollärarna för under intervjuerna vissa resonemang om att det är viktigt att prata med barnen om olikheter och lyfta fram att alla människor är lika värda oavsett bakgrund. Några förskollärare går även in på att visa för barnen att personer kan vara bra på olika sätt och att vissa människor är olika och det är bara så det är, ”Men nu tänker vi nae vi behöver inte

förena oss eller dra nån skiljer linje ”det är vi som skiljer oss åt” vi kan jobba med varje individ för sig.” (Johanna).

8. Resultatdiskussion

Mångfald i en svensk förskola

När förskollärarna berättade om hur de bedrev sitt mångfaldsarbete i verksamheten pratade de om att ta upp likheter mellan människor med barnen, men gav inte uttryck för någon strävan att endast lyfta fram likheter. Det gör att förskollärarnas arbetssätt, med utgångspunkt i hur de beskrev sitt kulturella mångfaldsarbete under intervjun, gick stick i stäv med det som till exempel Stier m.fl. (2012) skriver om i sin studie, nämligen hur mångfald i förskolorna för det mesta görs ”osynlig”. Tvärtom var det snarare så att förskollärarna tenderade att nämna olikheter som någonting de lyfte fram och diskuterade med barnen, med vinklingen att olikheter är någonting positivt. I och med att förskollärarna lyfter fram såväl kulturella likheter som olikheter minskar risken att barnen får negativa upplevelser av andra kulturer och sannolikheten att de utvecklar fördomar gentemot andra människor (Hachfeld m.fl. 2011).

När mångfalden synliggörs i förskolan är det enligt Stier m.fl. (2012) oftast som någonting annorlunda och/eller spännande (exotiskt) den presenteras, det vill säga någonting som inte är det ”normala” i förskolan. De resonemang förskollärarna förde om olikheter och likheter under intervjuerna både gick emot och bekräftade den bilden Stier m.fl. beskrev av hur mångfald presenteras i förskolan. Förskollärarna pratade om att lyfta fram den kulturella mångfalden ur olika aspekter, det kunde dels röra sig om *etnisk bakgrund* (utgick från språk, och hur det kunde vara i olika länder) och dels social bakgrund (utgick från närområdet, barnens familj och boende). Exempel på hur mångfald synliggjordes som någonting spännande och annorlunda var när förskollärarna berättade att de använde sig av bilder eller kläder för att visa på hur människor från ett visst land kunde se ut, eller bo. Ett annat exempel var när förskollärarna bjöd in barn och deras föräldrar och ibland även modersmålstränare till förskolan, för att de skulle berätta om hur det var att bo i ett annat land. En modersmålstränare bjöds till exempel in för att prata om några nya barn (som inte kunde prata så bra svenska) och hur det var där de tidigare hade levt, för de övriga barnen och personalen på förskolan ”vi har ju barn från Syrien som inte kan så bra svenska så då har vi modersmålstränaren som fick berätta om Syrien” (Lisa). Ovanstående citat skulle kunna tydas som att förskollärarna har en *instrumental approach* gentemot andra kulturer än den egna, då det skulle

kunna ses som en *exotifiering* av ett land (Stier m.fl. 2012). När förskollärarna vidare beskriver hur de låter barnen ställa frågor och sedan pratar med dem om det specifika landet rör sig förskollärarna mer mot en *co – productive approach* eller en *facilitative proactive approach*, som båda innebär ett mer medvetet förhållningssätt från pedagogernas sida när det gäller att utmana sina egna och barnens föreställningar och reflektera över ”nya” kulturer (ibid.).

Andra exempel på hur förskollärarna synliggjorde mångfald i verksamheten var när de berättade om de teman som utgick från barnens sociala bakgrund och som framförallt fokuserade på närområdet, barnens familj och boende. Förskollärarna ville skapa möjligheter till en diskussion och reflektion om kulturell mångfald tillsammans med barnen och genom att ta utgångspunkt i något konkret som barnen kunde relatera till och som var ”nära barnen”. Att skapa reflektion och diskutera med barnen om mångfald anser Rogoff (2003) som en grundläggande del i att utveckla sin förståelse för sin egen och andras kulturer. Med utgångspunkt i det som var ”nära barnen” kunde förskollärarna tillsammans med barnen sedan utveckla resonemang och prata om olikheter och likheter på ett sätt som gjorde att barnen kunde vara delaktiga i diskussionerna. Det arbetssättet ligger nära både *co – productive approach* och *facilitative proactive approach*, eftersom förskollärarna uttryckte vikten av att prata tillsammans med barnen och även berättade hur det samtalet ibland ledde till nya tankar och reflektioner hos dem själva. Ytterligare tecken på att förskollärarna hade en *facilitative proactive approach* var när de pratade om att *varje barn* hade sitt egna hem och familjekonstellation (Stier m.fl. 2012).

Samtidigt som förskollärarna visade på en inkluderande bild av vad kulturell mångfald kunde vara, när de utgick från en persons sociala bakgrund som grund för det kulturella mångfaldsarbetet i förskoleverksamheten. Nämner flera förskollärare att de arbetar med mångfald för att förbereda barnen inför ett liv i det ”riktiga samhället” och att till exempel barn med annan etnisk härkomst än svensk underlättar mångfaldsarbetet i förskolan. Ronström m.fl. (1998) beskriver hur personal i svenska daghem kämpade för att barnen, som gick i daghemmen, skulle kunna vara en fungerande del av samhället. Det finns dock en tydlig skillnad i hur förskollärarna i Björklundia beskrev att de arbetade för att förbereda barnen för ett liv i samhället och hur daghemspersonalen förklarade sitt arbete. När förskollärarna jag intervjuade lyfte fram kulturell mångfald (oftast i form av språk och etnisk bakgrund) som det viktigast inslaget i att förbereda barnen för ett möte med samhället. Handlade daghemspersonalens arbete främst om att bevara ”det svenska” och försöka minska inslagen av andra språk och traditioner än de svenska, i daghemmet (Ronström m.fl. 1998). Nu skedde arbetet med barnens förberedelse för mötet med samhället i två skilda kontexter vilket skulle kunna förklara de skilda arbetssätten, Ronström m.fl. studie genomfördes i Botkyrka 1993-1994 och

min studie genomfördes i ett område med nästan uteslutande etniskt svenska barn 2014. Något som kan ha haft inverkan på de skilda resultaten i studierna är dels att förskolläraarnas syn på vad som är det ”svenska samhället” har förändrats och dels att det svenska samhället i sig har förändrats under de 20 åren som gått sedan Ronströms m. fl. Studie. Trots de givna skillnaderna i förskolläraarnas och daghemspersonalens arbetssätt, utmärker sig en tydlig likhet i att båda grupperna strävade efter att förbereda barnen för ett möte med (vad de anser vara) det ”svenska samhället”.

Förhållningssätt

Alla förskollärare upplever att de har fått ett förändrat synsätt och förhållningssätt till begreppet kulturell mångfald och vad det kan innebära. Förskollärarna uttrycker att det är genom diskussion och reflektion tillsammans med andra som de främst har fått sin nya, vidgade, uppfattning av kulturell mångfald. Innan de fick mångfald som ett prioriterat område och började arbeta med det, drog de mest ”likamedhetstecken” mellan etnisk bakgrund (även språk) och kulturell mångfald. Edwards (2006) lyfter vikten av att diskutera och reflektera om begreppet kultur för att förskollärare ska ändra sin syn på kultur som lika med språk och geografi. Även Rogoff (2003) ser att tänka, reflektera och diskutera om sin egen och andras kulturer som en nödvändighet, för att kunna skapa sig en medvetenhet om både om sig själv och sin kultur likväl som om andra människors kulturer. Jag tycker förskollärarna visade en medvetenhet om sig själva som bärare av vissa värderingar, normer och kulturer när de berättade om hur *svårt* det kunde vara att lyfta fram i princip all mångfald i förskolan som positiv och om vikten av att vara *professionell* och inte *tysta ner* barnen när de gav uttryck för något som bröt mot förskolläraarnas norm för vad som var ” normalt ” i förskolan.

Något som förskollärarna upplevde som svårt var att inte lägga in några värderingar i det som barnen säger och att försöka lyfta fram alla barns olikheter som något odelat positivt och bra. Både Ehn (1983) och Ronström m.fl. (1998) skriver om att det råder en strävan efter att undvika konflikter i daghemmet, genom att fokusera på likheter framför olikheter. Att undvika konflikter verkar också de intervjuade förskollärarna sträva efter, fast istället för att nonchalera olikheter i förskolan så lyfte de fram hur positiva olikheterna är och att man inte kan vara ”olik” på ett dåligt sätt. Citatet nedan ger ett exempel på hur Johanna resonerar om sitt arbete med olikheter i förskolan.

Det är svårt! Man får hela tiden liksom stanna upp oo tänka åååh säg inte så, det är det vi jobbar med liksom alla är lika värda o det är helt okej o göra så här o det är ingen som har rätt, det är bara olika sätt o göra det på. (Johanna)

Citatet kan visa på en skiftning i hur mångfaldsarbetet tar sig uttryck i dagens förskola, jämfört med hur Ehn och Ronström beskriver att den såg ut tidigare. En förklaring till den förändringen skulle kunna vara de policydokument (läroplanen för förskola) som sätter upp riktlinjer för hur förskolans verksamhet ska bedrivas. Den svenska förskolan har sedan 1970-talet haft skrivningar som går att tolka som att andra kulturer ska ges ett utrymme bredvid den svenska kulturen, i förskolan (Björk – Willén m.fl. 2013). Den den nuvarande läroplanen (Skolverket, 2010) innehåller dock skrivningar som tydligare än innan syftar till att barnen, under sin tid i förskolan, till exempel ska lära sig leva i ett internationaliserat samhälle och få en förståelse för andra människors kulturella bakgrund. Björk – Willén m.fl. (2013) tar med utgångspunkt i läroplanen (skolverket, 2010), upp att den svenska förskolan har ett mångkulturellt uppdrag och skriver att det är en del av förskolans verksamhet att lyfta fram barns kulturella olikheter.

Förskollärarna förde ibland resonemang om mångfald i vilka de problematiserade begreppet och hur de kunde arbeta med det i verksamheten, till exempel när de pratade om att se varje enskilt barn som någon med en egen kulturell bakgrund. Förskollärarna berättade också att de inte hade genomgått någon formell utbildning i mångfaldsarbete, men ansåg ändå att de hade utvecklat sin förståelse för och arbetet med mångfald i verksamheten jämfört med tidigare. Vissa förskollärare berättade att den enda utbildning de fått inom mångfaldsarbete var när de gick förskollärarytbildningen, som mest sammanlänkat mångfald med språk och etnisk bakgrund. Synen på att förskollärarytbildningen inte förbereder förskollärarna på att ta hänsyn till alla barns kulturella mångfald, delas av Han (2010). Han menar att förskollärare inte får med sig tillräckligt med kunskaper om kultur eller hur kulturell bakgrund kan påverka ett barns sätt att vara från förskollärarytbildning, vilket försvårar arbetet med mångfald i förskolan. Om förskollärarna ej genomgått någon utbildning om mångfald, så tenderar de enligt Löfdhal & Hägglund (2012) att mest behandla kulturell mångfald i förskolan på ett sätt som leder till negativa konsekvenser för barnen. Förskollärarnas arbete med mångfald stannar då oftast vid det *Instrumental approach* sättet som Stier m.fl. (2012) beskriver, som inte gynnar varken barnens eller förskollärarnas förståelse för kulturell mångfald.

Ett exempel på när det *dubbla uppdraget* (Björk – Willén, 2013) blev synligt under intervjuerna var när en förskollärare berättade om några kollegor som brukade understryka att ”det svenska” sättet att göra någonting på var det bästa, i mötet med kulturell mångfald i förskolan. Förskolläraren förklarade att medan hennes kollegor kunde markera ”NEJ. Här gör vi inte så här i Sverige när man kommer till förskolan...” (Johanna) till föräldrar som gjorde någonting ”osvenskt”, föredrog hon att ta in och reflektera om situationen och försöka tillmötesgå föräldrarna. Det dubbla uppdraget, eller

motsägelsefulla uppdraget, innebär i den här typen av situationer att kollegorna till förskolläraren representerar en svenskhet som förskolan enligt läroplanen *ska* förmedla, medan förskolläraren står för en kulturell mångfald när hon istället tillmötesgår föräldrarna i deras ”osvenska” beteende som förskolan också *ska* göra (Ibid.).

Förskollärarna gav uttryck för ett inkluderande perspektiv på mångfald när de pratade om social bakgrund som kulturell mångfald, detta gjorde även varje människa till bärare av en kulturell mångfald eftersom alla människor har en social bakgrund. De tydliga kulturella markörerna (språk och etnisk bakgrund) hos människor framstod dock som det viktigaste att lyfta fram för barnen, när några av förskollärarna pratar om syftet med det kulturella mångfaldsarbetet i förskolan. Ett av de tydligaste syftena för mångfaldsarbetet som förskollärarna pratar om är att det ska leda fram till att barnen ”förbereds” på ett möte med det ”svenska samhället”. Ur förskollärarnas vilja att förbereda barnen på deras förskolor för ett möte med det ”svenska samhället” kan det skönjas en syn som ifrågasätter den egna förskolan och området Björklundia som representanter för det ”svenska samhället”. Vilket i så fall går emot Ehn (1983) och Ronström (1998), som menar att förskolan har en tradition av att reproducera det etniskt svenska och därigenom även ”svenskhet” överlag. För skulle förskollärarna anse att förskolan de arbetade på var representativ för det ”svenska samhället” skulle de sannolikt inte sträva efter att förbereda barnen för ett möte med det, genom att ta *in* så tydliga kulturella delar av samhället utifrån med hänvisning till att de representerar det ”svenska samhället”.

Förverkligandet av läroplanens mål

Allas lika värde, att alla är lika mycket värda oavsett vilka likheter och olikheter man bär på, jämfört med varandra, var ett genomgående tema under intervjuerna med förskollärarna. Mångfald sågs som någonting bra av förskollärarna och synliggörandet av mångfald i verksamheten skulle hjälpa barnen att utveckla sina sociala och empatiska förmågor. Det ger en bild av att förskollärarna arbetade väldigt aktivt med *förskolans värdegrund och uppdrag* (utan att nämna det själva), som finns beskriven i läroplanen (Skolverket, 2010). Mångfald, som finns med i läroplanen (ibid.) som en del av begreppet kulturell mångfald, är för det mesta ett positivt laddat begrepp och det skulle kunna vara en anledning till att förskollärarna endast fokuserar på hur bra barnens olikheter är i verksamheten (Lunneblad, 2006). Även den ”svenska” traditionen inom förskolan att undvika konflikter genom att lyfta fram hur bra alla är på sitt sätt, kan ligga till grund för förskollärarnas uteslutande positiva inställning till mångfald (Ehn, 1983; Ronström m.fl. 1998).

Ett syfte som förskollärarna framhöll med sitt mångfaldsarbete lyftes fram ovan under *förhållningssätt* i analys och resultatdelen. Ett annat syfte med det kulturella mångfaldsarbetet förskollärarna betonade under intervjuerna var bland annat var att arbeta med *allas lika värde, förståelse och respekt för andra*. Det var kulturell mångfald utifrån både social bakgrund och tydliga kulturella markörer (etnisk bakgrund och språk) som användes i arbetet med de läroplansbegreppen (Skolverket, 2010) i förskolan. Vilket kan tyda på att förskollärarna arbetade med det *dubbla uppdraget* (Björk – Willén m.fl. 2013) eftersom de lyfte fram både kulturell mångfald utifrån de etniskt svenska barnens sociala bakgrund och svenska traditioner och även kulturell mångfald som kopplat till språk och etnisk mångfald. Ett läroplanscitat som sannolikt påverkar förskollärarna att ibland betona att de arbetar med kulturell mångfald utifrån etnisk bakgrund står på sidan 6 i läroplanen för förskola (Skolverket, 2010) ”Den växande rörligheten över nationsgränserna skapar en kulturell mångfald i förskolan, som ger barnen möjligheter att grundlägga respekt och aktning för varje människa oavsett bakgrund.”. Citatet tyder på att läroplanen (ibid.) verkar sträva efter att förskollärare tar upp kulturell mångfald ur ett *internationellt* perspektiv och inte endast utifrån barnens individuella bakgrund.

Ofta beskrev förskollärarna hur positivt och utvecklande det var att lyfta olikheter när de pratade med barnen om kulturell mångfald. De berättade dock inte lika ofta om att de problematiserade och reflekterade tillsammans med barnen över olikheter, eller beskrev hur det kom sig att de olikheter de pratade om tillsammans med barnen var så bra. Berthelsen & Karuppias (2011) skriver att det är vanligt att förskollärare inte djupare förklarar hur det kommer sig att möten med olikheter och kulturell mångfald leder till ett så positivt utfall för barnen. Löfdahl & Hägglund (2012) menar att det finns en allmän bild av att barns möten med kulturell mångfald mynnar ut i en positiv utveckling av barns sociala identiteter och ökar förståelsen för andra kulturer än den egna hos barnen i förskolan och att den bilden stöds av skrivningarna i läroplanen (Lpfö 98). Vilket kan förklara den nästintill odelat positiva bild förskollärarna ger av kulturell mångfald och olikheter i förskolans verksamhet. Vidare skriver Löfdahl & Hägglund om att den bild de har av förskolan inte går väl ihop med den allmänna (läroplanens) uppfattning av att alla barns möten med en kulturell mångfald (både som social bakgrund och etnisk bakgrund) leder till en positiv utveckling för barnen. Vad som behövs för ett lyckat mångfaldsarbete som leder till den positiva utveckling som förskollärarna och läroplanen lyfter fram är utbildade pedagoger med en kunskap och medvetenhet om kulturell mångfald.

Avslutande diskussion

Under arbetet med studiens analys och resultat växte flera intressanta resultat och fynd fram. Något som genomgående trädde fram i studiens tre teman *mångfald i en svensk förskola, förhållningssätt och förverkligandet av läroplanens mål* var att förskollärarna efter att ha fått kritik för sitt mångfaldsarbete uttryckte att de ändrat både sin uppfattning av och arbete med kulturell mångfald. Kulturell mångfald för förskollärarna var tidigare endast synonymt med begrepp som språk, etnicitet och invandrare till att numera innefatta social bakgrund. Förskollärarnas ändrade syn på mångfald har även resulterat i ett ändrat arbete med mångfald i förskolan. Förskollärarna beskrev hur de nu arbetade utifrån en inkluderande syn på kulturell mångfald i verksamheten.

Även en, medveten eller omedveten, konfliktundvikande inställning till mångfald hos förskollärarna är ett resultat som studien visar, ett resultat som också stärks av tidigare forskning (Ehn, 1983; Ronström m.fl. 1998). Det går dock att skönja en skillnad i på vilket sätt förskollärarna försöker undvika konflikt mellan studierna, i denna studie tenderar förskollärarna lyfta fram *olikheter* som något positivt för att undvika konflikt medan tidigare forskning (Ehn 1983; Ronström m.fl. 1998) talar om att daghemspersonalen lyfter fram *likheter* för att undvika en konflikt. Att förskollärarna i studien tenderade att lyfta fram mångfald (olikheter) som någonting odelat positivt går helt i linje med den bild Lunneblad (2006) beskriver om begreppet mångfald. Även den ”allmänna bilden”, som får stöd av läroplanen (Lpfö 98), av mångfald som någonting positivt för barns utveckling (Löfdahl & Hägglund, 2012) kan vara en bidragande faktor till förskollärarnas inställning till mångfald.

Förskollärarna i studien vill, precis som daghemspersonalen i tidigare studier (Ehn, 1983; Ronström m.fl. 1998), förbereda barnen för mötet med det ”svenska samhället”. Vad som skiljer den här studiens resultat jämfört med tidigare studier är att förskollärarna i den här studien försöker ta *in* en kulturell mångfald i förskolan utifrån för att förbereda barnen inför mötet med samhället, medan tidigare studier visar på hur daghemspersonalen istället försöker ge andra kultur än den svenska ett så litet utrymme som möjligt i förskolan (Ehn, 1983; Ronström m.fl. 1998). När förskollärarna berättar att de behöver ta *in* och prata om den kulturella mångfalden som finns i samhället tillsammans med barnen, skickar det samtidigt en signal om att förskolan i sig inte är representativ för det svenska samhället. En förklaring till förskollärarnas ändrade syn på vad förskolan står för kan vara det *dubbla uppdraget* (Björk – Willén m.fl. 2013). Det dubbla uppdraget innebär att förskollärare både ska arbeta med överförandet av *ett* kulturarv och samtidigt förmedla en kulturell *mångfald* i förskolan (Ibid.). En del av det dubbla uppdraget, i området Björklundia, synliggörs när förskollärarna arbetar med kulturell mångfald utifrån barnens sociala bakgrund (det svenska kulturarvet) samtidigt som de även tar *in* och använder sig av andra språk än svenska och lyfter

etniska bakgrund som kulturell mångfald. Det dubbla uppdraget gör att förskollärarna ständigt ska sträva efter att förmedla dels den svenska kulturen och dels en ”kulturella mångfald” i förskolan. Värt att tänka på är att när förskollärarna beskriver och ger uttryck för att de behöver göra förskolan mer representativ för det svenska samhället genom att få in den kulturella mångfald som finns i samhället in i sin verksamhet, kan det vara så att det är just deras (lokala) förskola de menar är i behov av det. Det är möjligt att om förskollärarna hade varit verksamma i ett annat område så hade de kanske upplevt förskolan som representativ för det svenska samhället.

Något som skulle vara intressant att undersöka i framtiden är hur förskollärarnas uppdrag påverkas när förskolans traditionella roll som representant för ”svenskhet” och ”det svenska samhället” (Ehn, 1983; Ronström m.fl. 1998) utmanas i och med att förskollärarna i studien upplever att de behöver komplettera förskolan med kulturell mångfald för att spegla hur det ”riktiga” samhället är.

Någonting som även det skulle vara intressant att undersöka närmare är hur (om) mångfaldsarbetet skiljer sig åt mellan förskolor som har en liten etnisk mångfald i barngruppen och de som har en stor etnisk mångfald i barngruppen.

Referenslista

Berthelsen, D.), & Karuppiah, N.). (2011). Multicultural education: The understandings of preschool teachers in Singapore. *Australian Journal Of Early Childhood*, 36(4), 38-42.

Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (2., [rev.] uppl.) Malmö: Liber.

Dahlgren, L. O. & Johansson, K. (2009). Fenomenografi IB: Fejes, Andreas, Thornberg, Robert (Red.), *Handbok i kvalitativ analys* (s. 122-135). (1.uppl) Stockholm: Liber.

Edwards, S. (2006). "Stop Thinking of Culture as Geography": Early Childhood Educators' Conceptions of Sociocultural Theory as an Informant to Curriculum. *Contemporary Issues In Early Childhood*, 7(3), 238-252. Doi: 10.2304/ciec.2006.7.3.238

Fejes, A. & Thornberg, R. (red.) (2009). *Handbok i kvalitativ analys*. (1. uppl.) Stockholm: Liber.

Hachfeld, A., Hahn, A., Schroeder, S., Anders, Y., Stanat, P., & Kunter, M. (2011). Assessing Teachers' Multicultural and Egalitarian Beliefs: The Teacher Cultural Beliefs Scale. *Teaching And Teacher Education: An International Journal Of Research And Studies*, 27(6), 986-996. Doi: 10.1016/j.tate.2011.04.006

Han, H. (2010). Sociocultural Influence on Children's Social Competence: A Close Look at Kindergarten Teachers' Beliefs. *Journal Of Research In Childhood Education*, 24(1), 80-96. Doi: 10.1080/02568540903439425

Lago, L. (2014). *"Mellanklass kan man kalla det": om tid och meningsskapande vid övergången från förskoleklass till årskurs ett*. Diss. Linköping : Linköpings universitet, 2014. Linköping.

Lahdenperä, P. (red.) (2004). *Interkulturell pedagogik i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur.

Lunneblad, J. (2006). *Förskolan och mångfalden: en etnografisk studie på en förskola i ett multietniskt område*. Diss. Göteborg : Göteborgs universitet, 2006. Göteborg.

Löfgren , H. (2014). Lärarberättelser från förskolan. I B. *Löfdahl, A., Hjalmarsson, M. & Franzén, K. (Red.), Förskollärarens metod och vetenskapsteori*.s.144-165. (1. uppl.) Stockholm: Liber.

Löfdahl, A., & Hägglund, S. (2012). Diversity in preschool: Defusing and maintaining differences. *Australian Journal Of Early Childhood*, 37(1), 119-126.

Rogoff, B. (2003). *The cultural nature of human development [Elektronisk resurs]*. Oxford [UK] ;a New York: Oxford University Press.

Stier, J., Tryggvason, M., Sandström, M., & Sandberg, A. (2012). Diversity management in preschools using a critical incident approach. *Intercultural Education*, 23(4), 285-296.
doi:10.1080/14675986.2012.724877

Sverige. Skolverket (2010). *Läroplan för förskolan Lpfö 98 [Elektronisk resurs]*. ([Ny, rev. utg.]). Stockholm: Skolverket.

Vygotskij, L.S. (2001). *Tänkande och språk*. Göteborg: Daidalos.

Bilaga 1

Informationsbrev till förskollärare

Hej!

Jag heter Andreas Gunnarsson och läser nu min sjunde och sista termin på förskolläraryrket vid Linköpings Universitet. Jag skriver på mitt examensarbete om hur förskolor med mestadels etniskt svenska barn arbetar med mångfald. Mångfald är på flera ställen i Läroplanen för förskolan kopplat till kultur och språk och jag är i min studie intresserad av hur förskolor med liten etnisk mångfald bland barnen arbetar med mångfaldsfrågor.

Jag önskar för datainsamlingen till min studie intervjua förskollärare som är aktiva inom förskolan. Intervjuerna kommer uppskattningsvis vara ca 20-30 minuter långa. Intervjuerna kommer att spelas in och transkriberas. Materialet som jag samlar in kommer endast att användas av mig när jag ska skriva min uppsats.

Viktigt att veta för dig som deltagande i studien är att deltagandet är frivilligt och att du har när som helst rätt att hoppa av. Allt material och uppgifter som jag samlar in kommer att behandlas konfidentiellt och inte gå att härleda till någon specifik person eller förskola

När examensarbetet är färdigskrivet delger jag dig det gärna skriftligt och/eller muntligt om så önskas.

Andreas Gunnarsson
Mobil: 070-8122913
Mail: Andgu383@student.liu.se

Tack på förhand!

Signatur

Datum och ort

Bilaga 2

Intervjuguide

- Kan du berätta om din professionella bakgrund? (Hur länge du har arbetat som förskollärare, olika förskolor, ålder på barnen du arbetat med osv.)

- I läroplanen står det bland annat "Den växande rörligheten över nationsgränserna skapar en kulturell mångfald i förskolan, som ger barnen möjligheter att grundlägga respekt och aktning för varje människa oavsett bakgrund." hur arbetar du kring det målet i verksamheten?
(Hur arbetar ni i arbetslaget kring det i verksamheten?)

- Vad är syftet med att arbeta med mångfald hos er?

- Jag läste att ni har fått kritik iEfter att ni har fått mångfald som område att jobba mer med, upplever du att du har fått ett ändrat arbetssätt eller syn på vad mångfald kan vara i förskolan?
(Har du fått någon utbildning i mångfaldsarbete?)

- Diskuterar ni kring mångfald i arbetslaget? På vilket sätt?

- Är det någonting som du känner att du vill ta upp kring mångfald som vi inte pratat om?